

Vad vet du om din pension?

Vad vet du om din pension?

Vi vet att vi lever allt längre. Allt fler kommer att få uppleva gratulationer från kungaparet på sin hundraårsdag. Kvinnor lever redan idag längre men av en rad olika orsaker är den genomsnittliga pensionen för kvinnor drygt 6 600 kronor sämre än för män.

Vi vet också att ditt yrkesval har betydelse för din slutliga pension men hur många tänker på det eller ens tar hänsyn till det när man väljer gymnasieprogram i nian?

Vi vet också att allt fler idag startar eget och att allt fler växlar mellan att vara anställd och egen. Allt fler byter också arbetsgivare. Påverkar det din slutliga pension?

En av tio personer har idag inte marginaler i sin privatekonomi att spara till en buffert om någonting händer. Steget till att även avsätta pengar till sin pension blir då än mer avlägset.

Det är många saker du ska hålla reda på och hålla isär och du ska också ta ställning till hur pensionspengarna ska förvaltas. Ord som premiepension, tjänstepension, avtalspension, löneväxling är begrepp som för många låter som rena rama grekiskan.

Vi vill bidra till att fler intresserar sig för sitt sparande och sin pension. Det här är vårt bidrag till att öka kunskapen om pensionssystemet och vad du ska tänka på för att få en bättre ekonomi som pensionär.

Rapporten finns på www.swedbank.se/insikt

Arturo Arques
Privatekonom, Swedbank och Sparbankerna

Stockholm juni 2017

Innehåll

Sammanfattning	5
Svenska pensionssystemet	6
Allmän pension _____	6
Tjänstepension _____	6
Privat pensionssparande _____	6
Garantipension _____	6
Pensionärernas ekonomiska utveckling	6
Swedbanks typhushåll _____	7
Antal med garantipension minskar _____	8
Vad krävs för att pensionen ska räcka?	9
Livslön _____	9
Pensionsålder _____	9
Uttag av pension _____	10
Vad kan man påverka själv? _____	10
Svårare för vissa grupper än andra	11
Kvinnors pension _____	11
Kvinnor och garantipension _____	12
Utrikes födda _____	12
Företagare _____	12
Hur sparar vi till vår pension och hur väl förberedda är vi?	13
Män pensionssparar mer än kvinnor _____	13
Vilka grupper vill pensionsspara _____	13
Varför pensionssparar man inte? _____	14
Attityder och kunskap kring pension	14
Kunskap och intresse _____	14
Kvinnors kunskap om pension _____	14
Att klara sig som pensionär _____	15
Många kan tänka sig att jobba längre _____	15
Pensionssystemets utmaningar	16
Åldrande befolkning _____	16
Den verkliga försörjningskvoten _____	17
Framtida pensioner _____	17
Effekter på aggregerad nivå _____	18
Längre tid på arbetsmarknaden _____	18
Svenska pensionssystemet – vad innebär det för svensk ekonomi långsiktigt?	19
Tabellbilaga	21

Sammanfattning

Människor lever allt längre vilket innebär att vi relativt sett får fler pensionärer och att färre ska försörja allt fler.

Prognosen är att vi om 30- 40 år närmar oss en försörjningskvot på 1, det vill säga att varje person som arbetar ska försörja sig själv och en person till. Swedbank kan i denna rapport visa att den verkliga försörjningskvoten redan idag ligger strax över 1. Vi kan dessutom visa att de som är födda 1990 bara kan förvänta sig 41 % av sin slutlön i allmän pension om de slutar arbeta vid 65 års ålder.

Lönen är det som har störst påverkan på livsinkomsten och därmed hur stor pensionen blir. Val av yrke är därför av stor vikt. Men även hur många år man arbetar har stor betydelse för hur mycket man får i plånboken som pensionär.

Kvinnor och utlandsfödda är de mest utsatta. Bland såväl inrikes som utrikes födda kvinnor är det 60 % som lever helt eller delvis på garantipension, medan siffran för inrikes födda män är 13 %.

Därför är det också enligt den undersökning som Swedbank låtit göra av naturliga skäl främst kvinnor som inte tror sig kunna klara sig på sin framtida pension. Endast 13 % av kvinnorna säger att de kommer klara sig bra.

Undersökningen visar vidare att hela 42 % av befolkningen kan tänka sig att arbeta ett år längre om det ger dem 1 000 kronor mer i pension varje månad.

Även om man har en bra lön så kommer sannolikt pensionens andel av slutlönen vara ännu lägre i framtiden. Det privata pensionssparandet kommer därför bli ännu viktigare. Idag har hälften av alla svenskar ett privat pensionssparande. Män pensionssparar i högre utsträckning än kvinnor och är också mer aktiva i sina pensionsval. De främsta anledningarna till att människor inte pensionssparar är att man inte har råd (30 %) och att man prioriterar andra saker (29 %).

Denna rapport visar att pensionssystemet är satt under stor press och att det finns många frågor som behöver diskuteras, för både enskilda och för samhället.

Svenska pensionssystemet

Madelén Falkenhäll, samhällsanalytiker Swedbank

Pensionen består av olika delar och kommer från flera håll den dag man går i pension. Det är dels en allmän pension från staten, dels en tjänstepension från arbetsgivare, samt ett frivilligt privat pensionssparande.

Allmän pension

Det svenska pensionssystemet med allmän pension som det ser ut idag trädde i kraft 1999. Den allmänna pensionen är ett avgiftsbaserat system där individen betalar in till sina så kallade pensionsrätter. Inkomstutvecklingen i samhället ligger sedan till grund för hur de inbetalda pensionsrätterna utvecklas. Pensionen beräknas utifrån förväntad livslängd för respektive årskull. Den allmänna pensionen består i sin tur av inkomstpension och premiepension. Premiepensionen är den del som individen kan placera utifrån egna val.

Tjänstepension

De flesta anställda omfattas av tjänstepension som arbetsgivaren avsätter utifrån kollektivavtal. Om företaget inte är kollektivanslutet kan arbetsgivaren ändå betala in tjänstepension. Är man anställd på ett företag som inte betalar till tjänstepension måste man själv kompensera det genom ett eget sparande.

Privat pensionssparande

Ett viktigt komplement till den allmänna pensionen och tjänstepensionen är ett eget privat pensionssparande. Detta sparande var tidigare avdragsgillt i deklarationen, men från 1 januari 2016 är avdragsrätten för privat pensionssparande slopad.

Garantipension

Den som har haft låg eller ingen arbetsinkomst har rätt till garantipension. Hur mycket beror på faktorer såsom om man har inkomstgrundad pension, om man är gift eller ogift, samt om man är född före eller efter 1937. Maxbeloppet för 2017 uppgår till 8 144 kronor per månad för den som är född före 1937 och till 7 952 kronor per månad för den som är född 1938 eller senare.

Är pensionen inklusive andra pensionsförmåner väldigt låg, kan pensionären ansöka om äldreförsörjningsstöd. En skälig levnadsnivå ligger till grund för beräkning av äldreförsörjningsstöd, vilket innebär att en ensamstående pensionär ska ha drygt 5 500 kronor kvar att leva på efter skatt och en skälig bostadskostnad. Om hen inte har det betalas ett stöd ut upp till den nivån.

Pensionärernas ekonomiska utveckling

Pensionärers ekonomi skiljer sig mycket åt, det kan vara stor skillnad i hur mycket en garantipensionär och en pensionär som har arbetat ihop till en allmän pension har att

leva på varje månad. En garantipensionär har knappt 8 000 kronor i pension varje månad 2017, medan en kvinna med allmän pension i genomsnitt har drygt 13 100 kronor och en man i genomsnitt drygt 19 800 kronor varje månad 2016.¹

Den procentuella utvecklingen för pensionerna i sig har dock varit i stort sett densamma för alla, en procent i reala termer². Ser man till den disponibla inkomsten, dvs. inklusive skatt och bidrag, är det garantipensionären och den genomsnittliga kvinnliga pensionären som har haft bäst procentuell utveckling. Det förklaras av att skatten på pension har sänkts under perioden och då främst för de med lägre pensioner. Samtidigt har bostadstillägget för pensionärer höjts.

	Garanti- pensionär			
Pension 2017	7 952			
Förändring 2008-2017	1%			
Disponibel inkomst 2017	12 184			
Förändring 2008-2017	18%			
		Genomsnitt kvinna	Genomsnitt man	Hög pension
Pension 2016		13 112	19 838	24 323
Förändring 2007-2016		2%	2%	2%
Disponibel inkomst 2016		12 796	15 041	17 945
Förändring 2007-2016		10%	8%	7%

Enligt Pensionsmyndighetens prognos kommer garantipensionären få det sämre fram till 2020. Dennes disponibla inkomst förväntas minska med knappt 350 kronor om inga höjningar av bostadstillägget görs. Den genomsnittliga kvinnliga pensionären förväntas också få en motsvarande sänkning av sin disponibla inkomst. Här beror det på att bostadstillägget inte räknas upp per automatik.

Den genomsnittliga manliga pensionären och de med hög pension kommer däremot få en något högre disponibel inkomst 2020 uttryckt i 2016 års priser.

Swedbanks typhushåll

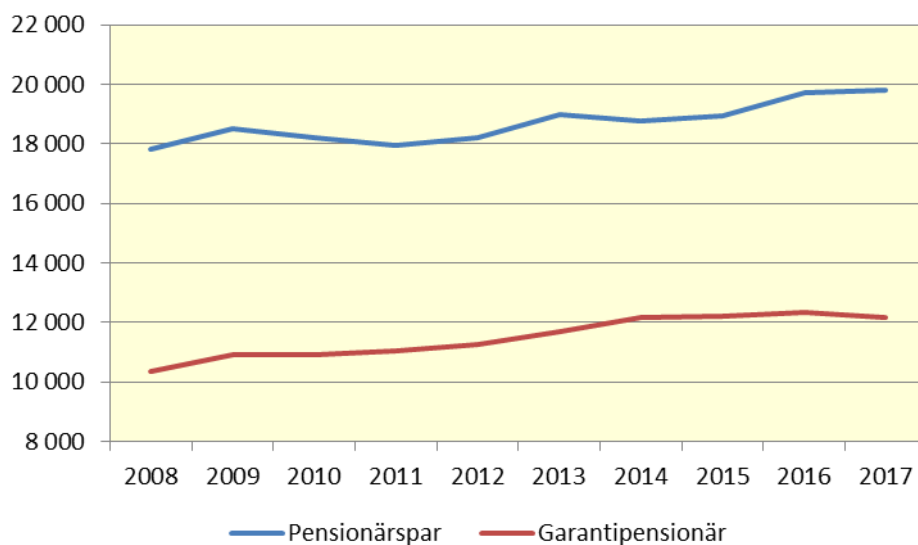
Swedbank har sedan början av 1970-talet följt ett antal typhushåll för att se hur deras ekonomi utvecklas över tid. Två av de hushållen är pensionärshushåll; det ena ett pensionärspår med allmän pension och tjänstepension och det andra en garantipensionär som lever enbart på garantipension och som får bostadstillägg.

För pensionärshushållet med allmän pension och tjänstepension har den disponibla inkomsten, dvs. pension efter skatt, ökat med 11 procent i fasta priser de senaste tio åren. Garantipensionärens disponibla inkomst inklusive bostadstillägg har under samma period ökat med 18 procent.

¹ Statistiska centralbyrån (SCB), *Inkomster och skatter 2015*.

² I 2017 års priser.

Disponibel inkomst 2008-2017, i 2017 års prisnivå

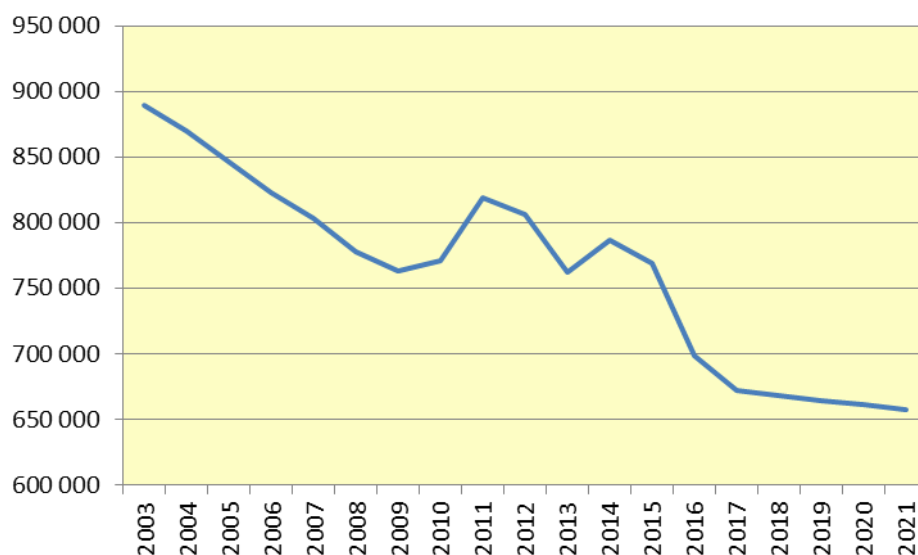

Garantipensionärens ökning i disponibel inkomst kommer enbart av höjt bostadstilägg och sänkt skatt för pensionärer.

Antal med garantipension minskar

Antalet ålderspensionärer förväntas öka fram till 2021. Men antalet med garantipension kommer att minska, från omkring 700 000 under 2016 till knappt 660 000 år 2021. Anledningen till det är att en större andel av de nya ålderspensionärerna har en inkomstgrundad pension, jämfört med tidigare åldersgrupper. En allt större andel har arbetat och på så sätt jobbat ihop till en pension, vilket medför att färre kommer att bli beroende av garantipension.

Totalt antal med garantipension, 2003-2021

Källa: Pensionsmyndigheten

Vad krävs för att pensionen ska räcka?

Livslön

Lönen är det som har störst påverkan på hur stor pensionen blir. Ju högre total livsinkomst desto större avsättningar görs till pensionsystemet, både till den allmänna pensionen och till tjänstepensionen. Det är viktigt att vara medveten om när man gör sitt yrkesval.

Olika utbildningar och yrkesval ger olika höga livsinkomster. En akademisk utbildning påverkar oftast löneutvecklingen positivt. Men det spelar roll *vad* man läser på högskolan, det vill säga en del akademiska utbildningar ger inte en högre livsinkomst än vissa gymnasieutbildningar gör.

Ser man till bruttolönen har civilekonomer, civilingenjörer och jurister 60 procent högre livsinkomst än gymnasieutbildade från samhällsvetenskapliga programmet. Även systemvetare, arkitekter och tandläkare får en högre livslön än jämförelsegruppen med gymnasieutbildade. Högst livslön får läkare. Flera akademikergrupper har lägre livslön än vissa gymnasieutbildade, t ex konstnärliga utbildningar, bibliotekariéer och arbetsterapeuter. Även lärare och sjukgymnaster kommer sämre ut än jämförande gymnasieutbildningar.³

Högre lön genom livet ger alltså även högre inkomst som pensionär. De val man gör tidigt påverkar ekonomin hela livet. Det är viktigt att tänka på de aspekterna när man funderar över vilken yrkesbana man vill och ska välja.

Pensionsålder

Livslönen påverkas också av hur många år man arbetar. Att skjuta på pensionsåldern något eller några år kan göra flera tusenlappars skillnad på den pension man sedan får ut. Pensionsmyndigheten beräknar att för varje år som man skjuter upp sin pensionsålder ökar pensionen med 7-8 procent. Skulle man få 15 000 kronor per månad om man går i pension vid 65 års ålder blir det i stället 17 300 kronor om man väntar tills man är 67 år. Arbetar man vidare till man är 70 år har pensionen ökat med 6 500 kronor per månad före skatt.

Pension före och efter skatt vid olika pensionsålder, kronor per månad och skatt utifrån 2017 års nivå

Pensionsålder	Pension, före skatt	Pension, efter skatt	Skillnad efter skatt, jmf 65 år
65 år	15 000	11 800	
66 år	16 100	12 500	700
67 år	17 300	13 300	1 500
68 år	18 600	14 100	2 300
69 år	20 000	15 000	3 200
70 år	21 500	16 000	4 200

³ Lönsamma studier 2011, Saco.

Många kan tänka sig att arbeta längre. En undersökning av Swedbank⁴ visar att 42 procent skulle kunna arbeta ett år längre om det gav dem 1 000 kronor mer i pension varje månad. År 2015 förvärvsarbetade närmare hälften (44 procent) av 66-åringarna, det vill säga hade en löneinkomst. Bland 67-åringarna var andelen 36 procent.⁵ De med längre utbildning arbetar i större utsträckning längre än de med kortare utbildning.

Uttag av pension

Man har möjlighet att själv välja när man vill gå i pension, men den allmänna pensionen kan tidigast tas ut från 61 års ålder. Man har också möjlighet att arbeta fram till 67 års ålder. När tjänstepensioner börjar betalas ut skiljer sig åt, vissa betalas ut vid 65 års ålder, andra kan man ansöka om att ta ut tidigare, redan från 55 års ålder.

Svenskarna börjar i genomsnitt ta ut ålderspension vid 64 års ålder. I EU är genomsnittet 59 år och bara Island och Norge med sina 65 år har en högre ålder än Sverige. Av de som tar ut pension i Sverige fortsätter fyra av tio att arbeta, andelen är högre bland män än bland kvinnor. Av de som fortsätter arbeta uppger över 60 procent att de gör det av andra skäl än ekonomiska. Ett tillfredsställande jobb och det sociala är i stället anledningarna till att man fortsätter arbeta. Av de som slutat arbeta uppger knappt var tredje att de hade velat fortsätta arbeta. Kvinnor vill i större utsträckning än män jobba längre. I EU är två av tio som tar ut pension fortfarande sysselsatt. Av 50-64-åringarna i Sverige tar 14 procent ut någon form av pension. I EU är genomsnittet 28 procent.⁶

Vad kan man påverka själv?

Vad kan man då göra själv för att påverka sin framtida pension? Innan man träder in i arbetslivet och till och med tidigare än så bör man tänka igenom vilka konsekvenser yrkesvalet får, även på pensionen. Genom att välja en utbildning och/eller ett yrke med högre livslön får man också bättre ekonomi som pensionär. Har man inte möjlighet att välja eller väljer man ett yrke med lägre livslön är det viktigt att man tidigt börjar spara till sin pension. Då kan ett privat pensionssparande till viss del väga upp den lägre allmänna pensionen och tjänstepensionen.

Delar av den allmänna pensionen, premiepensionen, kan individen själv placera. Det är viktigt att sätta sig in i hur pengarna placeras. Avkastning och avgifter har stor påverkan på sparkapitalet när man sparar på lång sikt.

Även om man har en bra lön och goda tjänstepensionsavsättningar är det viktigt att ha ett privat sparande till sin pension. Pensionens andel av slutlönen kommer sannolikt vara ännu lägre i framtiden och för att kunna leva det liv man vill leva som pensionär är ett eget pensionssparande av stor vikt.

Som arbetstagare är det viktigt att kontrollera så att arbetsgivaren betalar in tjänstepension. Är arbetsgivaren kollektivansluten så regleras det genom dessa avtal,

⁴ Undersökning Swedbank/Sifo, mars 2016.

⁵ Statistiska Centralbyrån (SCB), Valfärd 1/2017.

⁶ Statistiska Centralbyrån (SCB), Valfärd 1/2016. Data från 2012.

men är den inte det behöver tjänstepension och andra försäkringar betalas in separat. Är man egenföretagare är det viktigt att sätta av pengar till tjänstepension.

Lever man tillsammans med någon som har en högre inkomst än man själv har kan ett alternativ vara att den med den högre inkomsten hjälper till att sätta av extra pensionssparande till den med lägre inkomst. Det är även möjligt att överföra pensionsrätter för premiepension för make, maka eller partner. Inte sällan har kvinnan ett yrke med lägre inkomst och arbetar kanske dessutom deltid när barnen är små och växer upp. I det läget är det viktigt att man hjälps åt att säkra bådars framtida pension. Den så kallade kvinnofällan får annars även konsekvenser på den framtida pensionen.

Svårare för vissa grupper än andra

Vilken pension man får den dagen man går i pension beror på livsinkomst. Pensionssystemet är inte missgynnande i sig, men vissa grupper har och har haft det svårare att komma upp i samma pensionsnivå som andra grupper.

Kvinnors pension

Pensionssystemet är som tidigare beskrivits uppbyggt kring avsättningar av lönen, dels genom den allmänna pensionen och dels genom tjänstepensionen. Det innebär att den som har en lägre lön och/eller har ett kortare arbetsliv kommer att få en lägre pension. Som det ser ut idag är det fler kvinnor som arbetar inom lågavlönade yrken och som arbetar deltid. Lägg därtill att många kvinnor fortfarande tar ut en större del av föräldraledigheten. Det innebär att arbetslivet förkortas och pensionsavsättningarna blir lägre för kvinnor.

Pension, kronor per månad i genomsnitt, 2015 (SCB)

Kronor per mån	Totalt	Kvinnor	Män
Total pension ⁷	16 700	13 700	20 300
Allmän pension	11 700	10 100	13 500
Tjänstepension	4 800	3 300	6 500
Privat pension	3 300	2 800	3 700

Det skiljer i genomsnitt 6 600 kronor mellan kvinnors och mäns pension 2015. Ett sätt att jämna ut pensionen något för kvinnor är genom överföring av pensionsrätter. Det innebär att den som tjänar mer kan föra över pensionsrätter för sin premiepension till make, maka eller partner. Avsättningen till premiepension är 2,5 procent av inkomsten. Vid en årsinkomst på exempelvis 500 000 kronor motsvarar det en överföring värd 12 000 kronor före avgift. Görs en sådan överföring under tio år blir det runt 1 700 kronor extra i pension per månad i tio års tid för den som överföringen tillfaller.

⁷ Den genomsnittliga totala pensionen är inte summan av genomsnittlig allmän pension, tjänstepension och privat pension. Det är olika baser i de olika undergrupperna.

Kvinnor och garantipension

Totalt lever runt 700 000 personer i Sverige på garantipension idag, helt eller delvis. Från en nivå på knappt 900 000 personer 2003 prognostiserar Pensionsmyndigheten att antalet garantipensionärer minskar till omkring 660 000 till 2021. Anledningen till minskningen av antalet garantipensionärer är främst att de nya ålderspensionärerna har högre inkomstbaserad pension än de äldre pensionärerna. En större andel har arbetat och har i och med det haft en pensionsgrundande inkomst.

Även om antalet garantipensionärer minskar så är det ändå många som lever på något slags ekonomiskt minimum. Till följd av den lägre livsinkomsten har kvinnor generellt lägre pension och får i mycket större utsträckning än män garantipension från staten. Övervägande del av garantipensionärerna är kvinnor, andelen har legat relativt konstant på 80 procent under många år, men den förväntas minska. År 2021 antas 77 procent av garantipensionärerna vara kvinnor och 23 procent män⁸.

Utrikes födda

Utrikes födda har också sämre förutsättningar till en bra pension. De har som grupp svårare att ta sig in på arbetsmarknaden, det tar många år för de flesta att etablera sig med ett jobb i Sverige. Dessutom får de i många fall arbeten med lägre inkomst och lägre livsinkomst ger en lägre pension. Många kommer dessutom till Sverige lite senare i livet och hinner därför heller inte arbeta så många år här. Eftersom hela livsinkomsten ligger till grund för pensionen får den här gruppen det också väldigt svårt ekonomiskt som pensionärer.

Det skiljer i inkomst mellan utrikes födda och inrikes födda pensionärer.

Medianinkomsten i pensionsåldern är 1 800 kronor lägre per månad för utrikes födda män, jämfört med inrikes födda män. För kvinnor är motsvarande skillnad 700 kronor per månad. Andelen som får garantipension är lika hög bland utrikes och inrikes födda kvinnor, 60 procent får del av sin inkomst i form av garantipension. Bland män är andelen 30 procent bland utrikes födda och 13 procent bland inrikes födda män.⁹

Utöver garantipension finns andra behovsprövade bidrag för pensionärer. Utrikes födda kvinnor är de som i högst grad får dessa bidrag, 30 procent har inkomst från bidrag. För inrikes födda kvinnor och utrikes födda män är andelen 20 procent och bland inrikes födda män är det sex procent som har inkomster från bidrag.

Företagare

En annan grupp som är mer utsatt när det gäller pension är företagarna. Mer än var femte företagare sparar inte till sin framtida pension.¹⁰ Många tar dessutom ut en lön som ligger under den som ger maximal avsättning till allmän pension. Det innebär låg allmän pension från staten och låg egen pension.

Företagaren ansvarar själv för att betala in till sin pension, det är viktigt att göra egna avsättningar. Det är viktigt att ta ut lön från sitt företag för att på så sätt arbeta ihop pensionsrätter till sin framtida allmänna pension. Något företagaren ska tänka på om hen tar ut sin inkomst i form av utdelning från företaget i stället för i form av lön är att det kan vara skattemässigt fördelaktigt men pensionen beräknas på

⁸ Källa: Pensionsmyndigheten, *Utgifter inom pensionsområdet*.

⁹ Källa: SCB, *Låga pensioner risk för utrikes födda*.

¹⁰ Källa: Swedbank och Novus, 2017.

arbetsinkomst, inte kapitalinkomst. Därför är det viktigt att åtminstone ta ut en skälig lön från sitt företag. Företagare kan förmånligt spara till sin pension genom företaget. Han får avdragsgillt göra avsättningar på 35 procent av sin inkomst till sin pension, maximal avsättning är tio prisbasbelopp¹¹ per år.

Knappt fyra av fem företagare sparar till sin pension. Andelen är högre bland företagare med fler anställda. De har också i större utsträckning tecknat kollektivavtal med tjänstepension som en del och det är också det vanligaste sättet att spara till sin pension. Drygt var femte företagare har sitt företag som pensionsförsäkring och har för avsikt att sälja det när de går i pension. Det kan vara riskabelt då händelser i omvärlden kan påverka värdet av företaget just den dag det är dags att sälja det.¹²

Hur sparar vi till vår pension och hur väl förberedda är vi?

Swedbank genomförde tillsammans med Sifo en undersökning om svenskarna och deras pension i januari 2017. Nedan redovisas resultat kring kunskap, intresse och hur svenskarna tror att de kommer klara sin ekonomi som pensionär. I kapitel 9 finns tabeller med resultat från undersökningen.

Idag har 54 procent av alla svenskar ett privat sparande som är avsett för pension. Andelen sparare är dock inte jämnt fördelade mellan män och kvinnor och inte heller över alla ålderskategorier.

Män mer aktiva i sitt pensionssparande

Män och kvinnor pensionssparar i lika hög utsträckning men undersökningen visar att män är mer engagerade och aktiva i sitt pensionssparande än kvinnor. Av de svarande anger 20 procent av männen att de är aktiva i sitt pensionssparande, jämfört med endast 11 procent bland kvinnorna.

Vilka grupper vill pensionsspara

En större andel kvinnor vill börja pensionsspara, av de som uppger att de inte gör det idag. Knappt var tredje (27 procent) kvinna uppger att de skulle vilja börja pensionsspara. Motsvarande siffra bland männen är något mer än var femte (22 procent).

I ålder 20-29 år vill närmare hälften av de som inte sparar till sin pension börja göra det. Det faller sig naturligt att många börjar tänka i de banorna när man börjar arbeta och få en stadig inkomst. Många påbörjar dock inte ett privat pensionssparande förrän i 30-40-årsåldern. Andelen som sparar till sin pension ökar med åldern och bland de som är 40 år och äldre har sju av tio ett privat pensionssparande.

¹¹ Ett prisbasbelopp är 44 800 kronor 2017.

¹² Källa: Swedbank och Novus, 2017.

Varför pensionssparar man inte?

Främsta anledningen till att man inte sparar till sin pension är att man inte har råd och att man prioriterar andra saker framför att pensionsspara. Många pensionssparar inte för de tycker att det är så långt kvar tills de planerar att gå i pension.

Attityder och kunskap kring pension

Kunskap och intresse

Trots debatt om pensioner och vikten av att se över sitt pensionssparande visar samma undersökning att kunskapen är relativt låg bland svenskarna. Nästan sex av tio tycker att pensionssparande är svårt. Två av tre har liten eller ingen kunskap om sin framtida pension. Andelen är ännu högre bland kvinnor, yngre och de med lägre inkomst.

Anledningarna till den låga kunskapsnivån kan vara många, men sannolikt känner de med lägre inkomst, vilket dessutom ofta är kvinnor, att det är svårt att få pengarna att räcka även till pensionssparande. Har man inte råd så faller intresset och med det också kunskapsnivån. Undersökningen visar också att många tycker att pensioner är svårt och tråkigt. Intresset, men också oron, för pensionen ökar med åldern. Men bland de äldre är det också fler som tycker att det är spännande att öppna det orangea kuvertet med pensionsbeskedet.

En tredjedel av svenskarna uppger däremot att de har ganska bra eller mycket bra kunskap om sin framtida pension. Bland äldre och bland höginkomsttagare är det mer än hälften.

När pensionsåldern närmar sig är det naturligt att man blir mer intresserad av hur livet som pensionär kommer att bli och med det även pensionen. Att höginkomsttagare har större kunskap är heller inte oväntat, de har bättre förutsättningar att kunna spara och då ökar också intresset.

Kvinnors kunskap om pension

Kvinnor har sämre kunskap om sin pension än män. Tre av fyra kvinnor har ingen eller liten kunskap om sin framtida pension. Fler kvinnor än män uppger också att de inte kommer att klara sig respektive kommer att få svårt att klara sig på sin pension. Inkluderar man de som är tveksamma eller inte vet omfattas närmare hälften av alla kvinnor. Endast 13 procent uppger att de kommer att klara sig bra på sin pension.

Hur upplever du din kunskap kring din framtida pension och vilka alternativ som finns att spara idag?

	Kvinnor	Män
Ingen eller liten kunskap	74 %	57 %
Ganska bra eller mycket bra kunskap	25 %	42 %

Hur tror du att du ekonomiskt kommer klara dig på din framtida pension?

	Kvinnor	Män
Kommer klara mig bra	13 %	23 %
Får dra ner på utgifter för att klara mig	43 %	44 %
Kommer att få svårt att klara mig	23 %	17 %
Kommer aldrig klara mig	9 %	6 %
Tveksam, vet ej	12 %	10 %

Unga och pension

I yngre åldrar är andelen som sparar till sin pension lägre, var fjärde 20-29-åring uppger att de gör det jämfört med genomsnittet på 54 procent. Nästan hälften i den åldersgruppen skulle dock vilja spara till sin pension. Främsta anledningarna till att de yngre inte sparar till sin pension är att de inte har råd eller inte vet hur de ska spara.

Yngre har också en lägre kunskap om sin framtida pension än äldre, men de tror i större utsträckning att de kommer att klara sig bra på sin pension. Knappt tre av tio unga mellan 20 och 29 år tycker att pensionssparande är intressant. Färre än genomsnittet tycker att det är tråkigt respektive svårt.

Att klara sig som pensionär

Var femte svensk tror att de kommer få svårt att klara sig på sin framtida pension. Knappt en av fem uppger däremot att de kommer klara sig bra. Inkluderar man även de som uppger att de kommer att klara sig om de drar ner på vissa utgifter så är det 62 procent som kommer klara sig ekonomiskt den dagen de går i pension. Andelen är lägre bland kvinnor och bland de med lägre inkomst.

Bland höginkomsttagare är det endast tre procent som är tveksamma eller inte vet hur de kommer att klara sig. En tredjedel av männen uppger att de inte vet eller kommer få svårt att klara sig respektive kommer inte att klara sig. Motsvarande andel bland kvinnor är 44 procent.

Knappt sex av tio svenskar tror att de kommer att få under 70 procent av sin slutlön i pension. Över en tredjedel tror att de får under 60 procent.

Många kan tänka sig att jobba längre

Som beskrivits tidigare är en väg till en något högre pension att arbeta längre, för att på så sätt öka sin livsinkomst men dessutom minska antalet år för utbetalning av pensionen. Av undersökningen framgår att 42 procent av svenskarna kan tänka sig att arbeta något år längre om de fick 1 000 kronor mer i pension per månad. Andelen är något högre bland män (43 procent) än bland kvinnor (40 procent). Detsamma gäller om man kan tänka sig att arbeta längre, 34 procent av männen vill inte jobba längre jämfört med 30 procent bland kvinnorna. Intresset för att arbeta längre för en högre pension avtar med åldern.

Pensionssystemets utmaningar

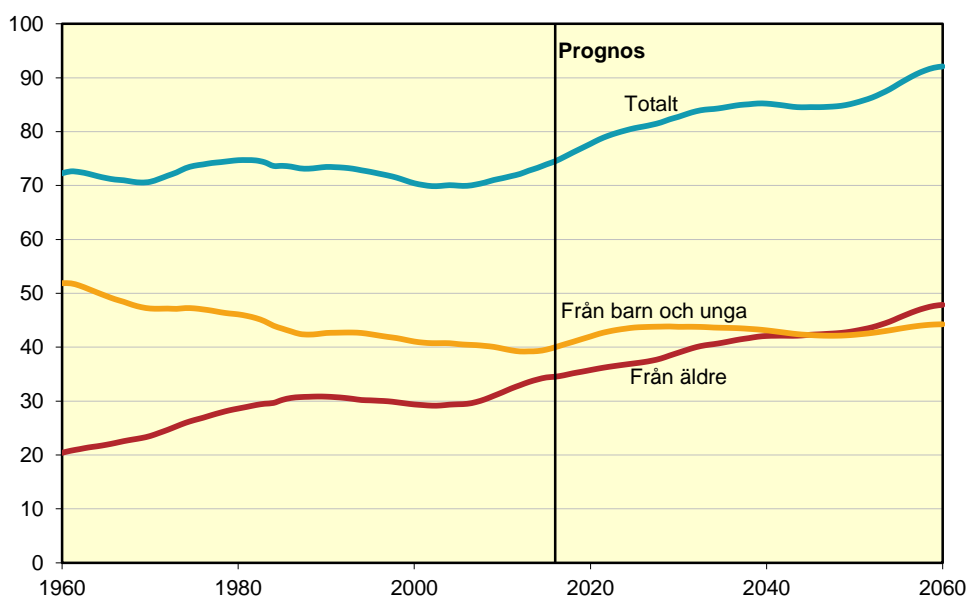
Åldrande befolkning

Befolkningen blir äldre och färre ska försörja fler. Om 30-40 år närmar vi oss en försörjningskvot på 1, dvs. varje person som arbetar ska försörja sig själv plus ytterligare en person.

En åldrande befolkning innebär att den arbetande befolkningen behöver försörja fler, den sk försörjningskvoten höjs. Försörjningskvoten visar den andel av befolkningen som inte är ekonomiskt aktiv i förhållande till den ekonomiskt aktiva delen av befolkningen. En kvot på 1 innebär att varje person mellan 20 och 64 ska försörja sig själv och ytterligare en person.

Under de senaste 50 åren var försörjningskvoten som lägst varit precis under 0,7. År 2016 låg den på 0,75 men den förväntas stiga till 0,85 år 2050 och till 0,92 fram till 2060.

Försörjningskvot 1960-2016 och prognos 2017-2060

Källa: SCB

När färre behöver betala för fler kommer individen själv att behöva ta ett större eget ansvar. Skatterna går inte att höja hur mycket som helst, eftersom allt för höga skatter minskar incitamenten att arbeta och ökar incitamenten att undvika skatt.¹³ Då riskerar skatteintäkterna i stället att minska. Trygghetssystemen kommer sannolikt inte kunna vara lika generösa i framtiden och välfärden kommer i större utsträckning behöva

¹³ Den sk Lafferkurvan.

finansieras av individen själv, eller genom någon form av försäkringssystem.

Den verkliga försörjningskvoten

Försörjningskvoten tar inte hänsyn till hur många i åldern 20-64 år som arbetar och hur många som står utanför arbetskraften. Med en andel av befolkningen som står helt utanför arbetsmarknaden blir de som ska försörja ännu färre i förhållande till dem som ska försörjas.

Enligt befolkningsstatistik från SCB är försörjningskvoten 2016 0,75. Exkluderas de som står utanför arbetskraften från dem som ska försörja och inkluderas de mellan 20 och 64 år som ska försörjas stiger kvoten till 1,02.

Försörjningskvot och verklig försörjningskvot, 2016

Befolkning, under 20 och över 64 år	4 267 463
Befolkning, 20-64 år	5 727 690
Försörjningskvot	0,75

Försörjda, inkl de utanför arbetskraften	5 038 337
Försörjande, exkl de utanför arbetskraften	4 956 916
Verklig försörjningskvot	1,02

Källa: SCB och Swedbanks beräkningar

Framtida pensioner

Vi lever allt längre. Den förväntade livslängden har ökat från runt 70 år för de som föddes i mitten av 1940-talet till över 80 år för de som föds idag.¹⁴

I takt med att vi lever allt längre, ska pensionen räcka i fler år. Då den totala pensionsbehållningen ska delas upp på en längre period blir den mindre varje år och dess andel av slutlönen minskar, och förväntas fortsätta minska framöver.¹⁵ Den främsta förklaringen till det är den ökade livslängden. Den som går i pension i år får omkring 50 procent av sin slutlön i allmän pension. De som är 25 år kan bara förvänta sig runt 40 procent av sin slutlön i allmän pension om de slutar arbeta vid 65 års ålder. Arbetar man längre ökar nivån.

Allmän pension och tjänstepension som andel av slutlön för födda respektive år¹⁶

	1952	1960	1970	1980	1990
<i>Om i pension vid 65 år</i>					
Allmän pension	50 %	48 %	46 %	44 %	41 %

¹⁴ Källa: SCB

¹⁵ Pensionsmyndighetens typfallsberäkningar

¹⁶ Swedbanks beräkningar utifrån Pensionsmyndighetens typfallskalkyl. Genomsnitt olika yrkesgrupper.

Tjänstepension	11 %	12 %	14 %	16 %	13 %
<i>Om i pension vid 68 år</i>					
Allmän pension	61 %	58 %	56 %	53 %	50 %
Tjänstepension	13 %	14 %	16 %	18 %	16 %

Siffrorna ovan visar att tjänstepension och ett eget privat pensionskapital kommer få en allt större betydelse framöver. Framtidens pensionärer blir äldre och friskare. Allt fler vill resa och unna sig saker även som pensionär, och vill man dessutom inte behöva dra ner sin ekonomiska standard alltför mycket är det nödvändigt med ett eget sparande.

Effekter på aggregerad nivå

En åldrande befolkning i kombination med att det föds färre barn innebär att färre människor är i arbete. Färre i arbete innebär att ekonomin inte växer lika fort, tillväxten blir lägre. När ekonomin inte växer ökar inte heller skatteintäkterna till kommuner, landsting och stat. Eftersom den svenska välfärden finansieras genom skatteintäkter hotas den när tillväxten är låg.

För vissa mindre orter, som fler flyttar från än flyttar till, blir mönstret ännu tydligare än i de större städerna. Det är ett problem från två håll. Välfärden finansieras kommunalt via skatteintäkter, men när fler i arbetsför ålder flyttar för att jobba i större städer så hamnar skatteintäkterna i städerna i stället. Kvar på mindre orter blir i större utsträckning de som inte arbetar och de som nyttjar välfärden. Kostnaderna ökar i kommunerna, medan inkomsterna ofta minskar.

Längre tid på arbetsmarknaden

I takt med att vi lever längre blir den tid vi arbetar en allt mindre del av vår livslängd. Det innebär i sin tur att den tid vi betalar in pengar till pensionssystemet blir mindre i förhållande till den tid vi plockar ur pengar ur pensionssystemet. Pensionen ska alltså fördelas över fler år och blir därmed också lägre per år.

Att höja pensionsåldern blir oundvikligt om vi ska kunna leva på vår pension. Stannar vi kvar på arbetsmarknaden hinner vi dels betala in mer i systemet och dels behöver utbetalningen fördelas på färre antal år. Det är också viktigt med en politik som påskyndar steget in på arbetsmarknaden. Ju tidigare vi börjar arbeta desto mer hinner vi betala in till våra pensionsrätter. Att snabbt komma i arbete efter avslutad utbildning är därför viktigt.

Ett längre arbetsliv ställer också krav på större flexibilitet på arbetsmarknaden. Om man ska orka arbeta längre behöver det finnas möjligheter till vidareutbildning och system som tillåter omställning mitt i arbetslivet.

Svenska pensionssystemet – vad innebär det för svensk ekonomi långsiktigt?

Anna Breman, chefekonom Swedbank

Det svenska pensionssystemet är utifrån ett makroperspektiv självfinansierat av inbetalda avgifter. Pensionssystemets skulder, dvs. de sammanlagda intjänade pensionsrätterna, får inte vara större än systemets tillgångar. Om pensionssystemets skulder överstiger tillgångarna sätts den s.k. "bromsen" in. Denna mekanism finns till för att garantera stabilitet oavsett ekonomisk utveckling. Bromsen tar bort risken för varaktiga underskott i systemet. Det allmänna pensionssystemet är ett s.k. avgiftsbestämt system där utbetalda pensioner är fullt kopplade till inbetalda avgifter för individens pensionsrätter. Det svenska pensionssystemet är alltså självfinansierat ur ett makroperspektiv men inte ur ett mikroperspektiv. Det innebär att om du har förväntningar på att få t.ex. 50 procent i pension utifrån din slutlön kan verkligheten visa sig bli en annan. Om vissa typer av externa faktorer slår till mot Sverige och ger en betydligt lägre tillväxt under många år samtidigt som t.ex. kostnader för arbetslösheten skjuter i höjden kommer bromsen att slå till och pensionerna minska.

Det svenska pensionssystemet står inför ett antal utmaningar där betydande samhällsekonomiska och demografiska förändringar ligger till grund. Ovan nämnda externa faktorer som kan slå till mot Sverige och aktivera bromsen skulle innebära att man som pensionär får mindre att leva på. Eftersom andelen pensionärer i relation till antalet yrkesverksamma stiger kommer pensionärer få en allt större effekt på den svenska ekonomin. Som privatperson måste man ta ett allt större ansvar för att spara själv om den allmänna slutpensionen riskerar att minska. Man kan även behöva fundera på att jobba längre in i livet, utan ett beslut om höjd pensionsålder. Oron för en negativ utveckling intensifieras av undersökningar som visar att hälften av företagarna *inte* sparar till sin pension. Man ser även orosmoln i att den yngre generationen idag har en mycket hög skuldsättningsgrad. En demografisk och samhällsekonomisk förändring som innebär lägre pensioner skulle innebära att framtida pensionärer riskerar att vara högt skuldsatta men ha en lägre pension än vad man väntat sig.

Det senaste årens stora migrationsströmmar till Sverige samtidigt som vi får en åldrande befolkning kommer att innebära utmaningar. Det är troligt att invandrade inledningsvis får lägre inkomster än övriga medborgare vilket sätter press på medelinkomsten. Eftersom pensionerna räknas om varje år med inkomstutvecklingen innebär det att pensionerna får en lägre ökningstakt. Pensionssystemets finansiella stabilitet kommer successivt att förstärkas av invandringen på grund av ökade avgiftsinkomster och lägre pensionsutbetalningar.

Det svenska pensionssystemet står inför utmaningar där man i allt högre grad måste spara själv till sin pension för att väga upp lägre pensionsutbetalningar. Detta i kombination med en hög skuldsättning innebär att den aggregerade efterfrågan i samhället minskar eftersom man får mindre att leva på och därmed drar ned på

konsumtionen. Ett högre sparande och en lägre privatkonsumtion kommer att sätta press på tillväxten och få stora effekter på svensk ekonomi i framtiden.

Tabellbilaga

Vilket passar bäst in på dig gällande ditt privata pensionssparande?

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Pensionssparar och är aktiv	15 %	11 %	20 %	11 %	14 %	16 %	19 %	20 %
Pensionssparar men är inte aktiv	39 %	44 %	35 %	13 %	37 %	53 %	51 %	49 %
Pensionssparar inte men vill	24 %	27 %	22 %	49 %	29 %	17 %	11 %	6 %
Pensionssparar inte och inte intresserad	16 %	13 %	19 %	15 %	17 %	13 %	16 %	22 %

Varför har du inte någon form av privat pensionssparande? (av de som svarat nej)

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Så långt kvar	23 %	25 %	21 %	47 %	21 %	3 %	1 %	0 %
Kort tid kvar	5 %	3 %	7 %	0 %	0 %	0 %	11 %	43 %
Har inte råd	30 %	32 %	27 %	31 %	29 %	33 %	26 %	23 %
Vet inte hur	19 %	21 %	16 %	26 %	17 %	17 %	13 %	5 %
Prioriterar andra saker	29 %	24 %	33 %	22 %	36 %	34 %	36 %	19 %
Andra orsaker	14 %	12 %	15 %	9 %	13 %	20 %	18 %	14 %

Hur väl instämmer du i följande påstående? Pensionssparande är...

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Svårt	57 %	68 %	46 %	53 %	60 %	59 %	57 %	56 %
Tråkigt	43 %	48 %	40 %	38 %	51 %	49 %	40 %	36 %
Intressant	28 %	23 %	35 %	27 %	25 %	28 %	31 %	38 %
Inkomst efter skatt, kr per mån								
		>18 000	18 000-24 999	25 000-34 999				>35 000
Svårt		58 %		61 %		57 %		47 %
Tråkigt		45 %		45 %		44 %		41 %
Intressant		23 %		26 %		32 %		42 %

Hur upplever du din kunskap om din framtida pension?

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Ingen eller liten Ganska eller mycket bra	66 %	74 %	57 %	84 %	67 %	61 %	56 %	50 %
Vet ej	33 %	27 %	41 %	15 %	33 %	37 %	43 %	51 %
	1 %	1 %	1 %	2 %	0 %	1 %	1 %	2 %
Inkomst efter skatt, kr per mån								
		>18 000	18 000-24 999	25 000-34 999				>35 000
Ingen eller liten Ganska eller mycket bra		80 %		70 %		55 %		41 %
Vet ej		20 %		28 %		44 %		59 %
		1 %		1 %		0 %		1 %

Hur tror du att du kommer klara dig på din framtida pension?

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Klara mig bra	18 %	13 %	23 %	23 %	18 %	14 %	16 %	22 %
Klara mig om dra ner på utg.	44 %	43 %	44 %	29 %	43 %	50 %	51 %	49 %
Summa klara mig	62 %	56 %	67 %	52 %	61 %	64 %	67 %	71 %
Kommer få svårt	20 %	23 %	17 %	15 %	21 %	23 %	20 %	20 %
Aldrig klara mig	7 %	9 %	6 %	5 %	9 %	8 %	7 %	8 %
Vet ej	11 %	12 %	10 %	29 %	10 %	5 %	5 %	2 %

Inkomst efter skatt, kr per mån	>18 000	18 000-24 999	25 000-34 999	>35 000
Klara mig bra	15 %	11 %	22 %	39 %
Klara mig om drar på utg.	27 %	49 %	54 %	47 %
<i>Summa klara mig</i>	<i>42 %</i>	<i>60 %</i>	<i>76 %</i>	<i>86 %</i>
Kommer få svårt	25 %	24 %	15 %	10 %
Aldrig klara mig	13 %	8 %	4 %	1 %
Vet ej	20 %	8 %	5 %	3 %

Om du fick 1 000 kronor mer per månad i pension, skulle du då kunna tänka dig att jobba något år längre innan du går i pension?

	Total	Kvinnor	Män	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-65 år
Ja	42 %	40 %	43 %	59 %	46 %	35 %	31 %	32 %
Nej	32 %	30 %	34 %	14 %	25 %	36 %	46 %	45 %
Vet ej	26 %	30 %	23 %	27 %	29 %	28 %	23 %	22 %

Inkomst efter skatt, kr per mån	>18 000	18 000-24 999	25 000-34 999	>35 000
Ja	49 %	42 %	38 %	34 %
Nej	23 %	32 %	37 %	44 %
Vet ej	28 %	26 %	25 %	22 %